

Transkribering av Jubileumswebbinarium, del 5 – Ordning och säkerhet i domstol

Från Blekinge tingsrätt

Sändes den 25 februari 2022, klockan 12:00

Deltagare

Lagmannen Dan Sjästad, kulturhistorikern Michael Helgesson, rådmännen Ingela Klinteberg och Kai Koskela, kommunikatör Fredrik Lassen

DAN: Hej och välkommen till Blekinge tingsrätt. Vi befinner oss i rådhuset här i Karlskrona. Blekinge tingsrätt bildades 2001 genom att fyra små tingsrätter slogs samman. Det var Sölvesborg, Karlshamn, Ronneby och Karlskrona tingsrätt som slogs samman till Blekinge tingsrätt och sedan 10 år tillbaks så bedriver vi all verksamhet från lokalerna här i Karlskrona. Rådhuset är byggt i början av 1800 talet, står det klart. Det började byggas sedan slutet av 1700 talet, men var klart strax innan 1810. Vi är väldigt stolta över våra lokaler och är också väldigt glada över att få bidrag till hovrättens 200 årsjubileum, firandet av det. Inledningsvis här så tänkte jag att vi skulle låta göra en historisk tillbakablick genom att historikern Michael Helgesson får berätta lite om Karlskronas historia. Och efter att Mikael Helgesson har berättat om historien så kommer vi att gå över till ett samtal kring ordning och säkerhet där jag och två andra rådmän deltar.

MICHAEL: Då har vi kommit in i tingsrättens lokaler i Karlskrona uppe på Stortorget. Vi är uppe på andra våningen här och det som vi ser i bakgrunden i den väldigt vackra trapphallen. Det är ju då de här glasmålningarna som sitter i fönstret. Det här är en byggnad som har kommit till i lite olika etapper. Den delen som vi har här som vetter ut mot Stortorget byggs 1795 till 1798 och det efter ritningar av arkitekten, överintendent, Fredenheim. Men den byggnaden skiljer sig väldigt mycket ifrån det här, därför att det fanns det inte någon vacker portik eller någonting sådant, och det var en rätt så liten huskropp, långsträckt så här. I början på 1900 talet som man gör en tillbyggnad. Då är det en flygel mot söder som byggs 1905 och det är en finsk arkitekt, Lindberg. Det är då som rådhuset får den här väldigt vackra portiken som vi känner igen i dag. Och sen några år efteråt så fullföljs bygget med att man river en träbyggnad som såg rätt så märklig ut. Tillkommit på 1830 talet och från början hade varit saluhall, men kom sen att nyttja som som polishus. Huset flyttas 1913 och hamnar ute i Lyckeby, hästbåret, där det står nu. Och så bygger man då till så att det här blir det rådhuset som vi känner idag. Fyra huskroppar som bildar en fyrkant med en innergård också.

Det här är inte det första rådhuset i Karlskrona. Den här staden är ju anlagd då 1680 genom kungligt beslut och i själva i själva stadsbegreppet så ingår att man har egen jurisdiktion, egen rätt att bära upp skatt och så vidare, så

att när staden då grundad 1680. Då får man en rådhusrätt eller rådstuverätt som det då kallas. När de sammanträder, då fanns ju inte det här rådhuset, utan då var det lite mera anspråkslös byggnad i hörnan av Ronnebygatan och Kungsgatan, och det är alltså rådhuset och det där som rådhusrätten eller rådstuverätten sammanträder fram till dess att den här staden brinner upp, och det gör den i juni 1990, då brinner det gamla rådhuset upp och sen är det efter den stora stadsbranden som man då bygger upp det här. Planer på att ha rådhuset uppe på Stortorget har funnits hela tiden. Ända sedan dess att staden anläggs för att med ett sådant här storstättligt torg, norra Europas största torg. Det är någonting som man lär sig redan på BB ifall man föds i den här staden, att detta är. Och här vill man ju samla offentliga byggnader. Vi har de två stora kyrkorna. Men rådhus vill man också ha upp, men det kommer till alltså ungefär hundra år efteråt, på 1790 talet. Men sen då?

Annat som sticker ut här i Karlskrona. Jag har lite grann i mitt arbete, arbetat med domböcker och liknande, framför allt när det gällde det sena 1700 talet. Vi har 2 stycken rättssystem, rättsväsende, som verkar parallellt i staden därför att det här är som de flesta känner till då. Staden är ju anlagd som svenska örlogsflottans huvudstad. För länge sen så brukade jag säga att det är en stad med en örlogsbas, men då har jag ändrat på nu säger att det är en örlogsbas med en stad. Under 1700 talet så amiralitetsunderrätten, som är en parallell som alltså dömer i fall det är militärt manskap som i tjänst, om de är i kommendering, då faller de under de militära jurisdiktion. Så fanns det en amiralitetsöverrätt också, som fungerar lite grann som en hovrätt. Fast den upphörde på 1790 talet och uppgår i krigshovrätten. Vi hade en krigshovrätt fram till 1949, faktiskt. De sista åren mer som en avdelning under Svea hovrätt. De flesta människorna i den här staden Karlskrona de hade sin utkomst ifrån kronan. Antingen så var det i flottan som tjänstgjorde eller så arbetade man inne på varvet eller på något sätt så var man beroende av de här två institutionerna eller beroende av kronan så att säga.

Kom vi ut på landsbygden, utanför städerna. Då har man alltså häradsrätten och i Blekinge indelat i fyra stycken härader. Om vi förenklar lite grann, men det kan vi ju göra så att vi har Listers härad med tingsplats i Norge och det är fram till 1920. Då står det nya tingshuset ett väldigt vackert sådant, ritat av Gunnar Asplund. Färdigt. Och sen så har vi igen. Vad har vi näst. Bräkne härad med tingsplats i Bräkne hovby som sedan uppgår i Karlshamns tingsrätt när den bildas. Vi har en Medelsta härad med tingsplats i Ronneby och sen då Östra härad med tingsplats i Lyckeby. Nu tidvis så är Östra och Mellersta härad i förslaget till en egen domsaga så och när vi pratar om Lyckeby då som tingsplats så det har funnits andra tings platser Frosta härad tidigare då varit jag, Cristianopel periodvis även Jämjö. Men sen då huvudsakligen i Lyckeby. Så här har det funnits domstolar ända sedan huset byggdes på 1790 talet, fast i olika former och så fortfarande än i dag.

Här uppe i trapphallen på andra våningen så har man har vi lite väggmålningar. De har inte funnits här från början. Jag misstänker att de har kommit till i början på 1900 talet, men som förlagor har man då använda gamla akvareller. Somliga av dem gjorda av konstnären Elias Martin på 1780 talet. Men jag ser att det finns en del nyare också och det som jag fastnar för. Det är den som vi har bakom oss här som förlagan. Den visar platsen där den byggnad som vi befinner oss se idag kommer att bli uppförd. Ungefär femton år senare så att det är byn vi känner igen, Trefaldighetskyrkan. Men sen har vi då en kampanil, ett klocktorn ute på torget. Men om vi pratar rättsskipning så har vi någonting annat intressant med på bilden. Här,

kopparmatte, alltså där man utdelade spöstraff. Avrättningar skedde inte här på torget, utan det var på ett annat ställe som också berättar mer om. Men här fick man alltså slita spö och man hade blivit dömd till det. Nu vet jag inte riktigt. Den här försvinner väl i mitten på 1800 talet. Jag tror att de 1855 som kommer dem en kunglig förordning som gör att spöstraffet slutar att praktiseras i alla fall. Men när man river den här, det känner jag inte riktigt till, men det kan va någon gång i mitten på 1800 talet.

Ja, då har vi kommit till samma plats som vi ni såg på målningen inne i tingsrätten. Samma vy och vi känner igen Trefaldighetskyrkan. Och så har det då tillkommit ett rådhus. Kopparmatte eller skampålen. Ungefär där som den stora lyktstolpe syns nu och jag nämnde 1855 då upphörde det. Avrättningarna inte här inne på torget, utan det var på en annan plats här i Karlskrona som då skedde. Jag har varit med om att en del invånare här i Karlskrona som bor i denna stadsdelen har kommit och frågat mig, var någonstans låg klädgalgefabriken? Och så blir de bestörta när jag säger att, nej galgemarken är inte alls uppkallad efter någon klädgalgefabrik, utan det var där man hade avrättningsplatsen. Går man dit och tittar idag så är det faktiskt en lekplats som ligger där. Den siste som blir avrättad här i Blekinge, det är Julius Sallrot. Och det är år 1900, i maj. Och det är ju det här förskräckliga Johannishus mordet på järnvägsstationen i Johannishus och han avrättades här för att det var inne på fängelset gården i Vita bryggan som heter Länsfängelset. Fängelset hade vi ganska många av här i Karlskrona, både militära sådana och civila sådana. Det absolut värsta som kunde dömas till i Sverige i äldre tid om man nu inte blev avrättad. Det var till livstids straffarbete i ankar smedjan inne på varvet. Livstids fångar sammanlänkade med kedjor och med armar, järn kulorna kring i kedjor, kring fötterna och så. Det var Sveriges motsvarighet till att dömas till straffarbete i Sibirien. Det var ankar smedjan här i Karlskrona i alla fall.

Så då befinner vi oss i rådhusbacken. Baksidan av tingsrätten och detta är då det vi ser här den sista delen som byggs till år 1915, så att man till sist får den här hus kroppen som vi känner igen. Än idag är det någonting som har hänt i Karlskrona, någonting som gjort avtryck. Att det här med rätt historiskt på något sätt? Jo, faktiskt är det en sak. Och det är en alldeles speciell avrättning som sker här i Karlskrona 1699. Ute på galgamarken, avrättningsplatsen. Nu är det en båtsman, Båtsman Roos, som ska halshugga, och det är ju av bödeln Erik Bengtsson liten i december månad 1699, så att folk nu strömmar ut ur staden ute i avrättningsplatsen. Det är på det viset att det är för att upprätthålla den allmänna ordningen. 40 stycken soldater bildar spets gård runt avrättningsplatsen. Det är fruktansvärt mycket folk. Soldaterna anförs utav två stycken arklimästare och sedan så är det stats vaktmästare. En som har ansvaret för alltihopa. Men den här Erik Bengtsson liten. Han missar i första hugget, missar i andra hugget och avskiljer huvudet först i det tredje, vilket får fullt folk att bli fruktansvärt upprörda. Vilken sopig bödel vi har här i Karlskoga och man börjar kasta stenar. Det här utvecklas till ett upplopp där man försöker döda bödeln helt enkelt. Stadsvaktmästaren försvinner iväg tillsammans med bödeln Erik Bengtsson liten och rider på en häst inåt mot staden. Förföljda av en uppretad folk hop då folk hopen hinner ikapp vid krogen, blå port eller borgmästare krogen, och där slår man faktiskt ihjäl bödeln. Det lär vara så att kungen Karl XII. Han blir så pass upprörd över det där att han. Han säger då att hädanefter så ska bödlar bara betraktas som statstjänstemän och man får inte lov att bära hand på statstjänstemän.

DAN: Då tackar vi Mikael Helgesson för en intressant tillbakablick och går nu över till det samtal jag flaggade för tidigare kring ordning och säkerhet.

FREDRIK: Någon jävla ordning måste det vara i en rättssal skrev Oisín Cantwell i en krönika i Aftonbladet i november 2020. Krönikan handlar om en uppmärksamrad rättegång där de tilltalade hade ropat glåpord mot åklagaren och andra i salen. Medierna har även rapporterat om andra ordningsstörningar och politikerna har pratat om hårdare tag och strängare straff för den som inte kan bete sig acceptabelt i en rättssal. Den som har ansvar för att se till att det är en god ordning och att de parterna i målet känner sig trygga. Det är ordföranden, alltså en domare. Och hur det går till ska vi prata om i dag. Med mig har jag Blekinge tingsrätts lagman Dan Sjästad. Vi har rådmannen Ingela Klinteberg och ända från Södertälje tingsrätt har vi Kaj Koskela rådmän. Välkomna! Ni alla tre undervisar i det här ämnet i fiskalsutbildningar.

DAN: Det stämmer.

FREDRIK: Så hur gör man till exempel om man vet redan på förhand att en rättegång har en säkerhetsfråga, att det kan dyka upp en säkerhetsfråga?

DAN: Ja, det är ju viktigt att vara ute i god tid att börja redan i ett tidigt skede och överväga alla de här frågorna som kan komma upp. Man ska också tänka brett. Vad är det som kan vara ordningsstörningar? Det kan ju vara allt från de man kanske först tänker på tilltalad, målsägande, kanske för hur andra förhörs personer och åhörare. Men även de professionella aktörerna kan ju bidra till att det blir ordningsstörningar genom deras agerande, och det är viktigt att ha med sig allt det här om att man när man tänker igenom hur man vill genomföra den här förhandlingen.

Sen är det också viktigt med kommunikation och samverkan när det gäller de här frågorna och i också så tidigt skede och vara så transparent som möjligt. Samtidigt ska vi då beakta vår opartiskhet också när vi hanterar de här frågorna, och det är viktigt att domstolen bibehåller den känslan hos och parter och andra att vi är opartiska. Men jag ser inte att det finns något motsatsförhållande mellan opartiskhet och säkerhet utan, och det måste ändå vara så att säkerheten är överordnad i de här frågorna. Vi kan inte utsätta personal eller andra offer för risker i de här frågorna. Om man har ett mål är det exempelvis organiserad brottslighet eller eller av annat skäl finns det risk att befara att det kommer förekomma ordningsstörningar. Vilka åtgärder vidtar vi då och då är det ju alltid bra att ha kontakt med polis, kanske åklagare också i förväg. Man gör kanske någon form av hotbildsanalys, och det kan ske mer med i samråd med åklagare också, naturligtvis. Men sen kan man också gå vidare och ta kontakt med häktet. Man kan ha kontakt med ordningsvakterna på tingsrätten och naturligtvis en säkerhetsansvarig. Involverar man i detta och kanske ibland i vissa lägen sätter man samman en grupp som jobbar med den frågan i större mål, och där kan ju ingå ordförande, protokollförare, ordningsvakter, polis och så vidare.

När man planerar förhandlingar och när det gäller säkerhetsfrågor så är det första många tänker på i en säkerhetskontroll, och det är naturligtvis en viktig sak. Det är både för att faktiskt trygga den faktiska säkerheten, men också ett signalvärde till de som kommer till domstolen att vi är på tårna. De flesta domstolar, i alla fall av viss storlek, har ju numera fast säkerhetskontroller. Men det finns ju också möjlighet att man förordnar om säkerhetskontroller i ett visst mål om man inte har det vanligtvis.

Det här med val av ordförande också, det är kanske en lite känslig fråga. Kan man välja ordförande?

FREDRIK: För därför får vanligtvis så går man liksom inte igenom exakt varje mål. Men det här passar dig. Det här passar dem, utan fördelningen kanske bara ska vara jämnt fördelade.

DAN: Och det är ju hela principen också egentligen med vårt system att målen ska lottas ut, utan att man gör något val egentligen. Och det här kan ju en del då känna att det är en känslig fråga. Det här med att leda en förhandling som ordförande, Det är inte något som man bygger upp. Genom att viss fallenhet tror jag man ofta har för att leda en förhandling på ett bra sätt. Men också erfarenhet gör ju att man lär sig hantera vissa situationer som typiskt sätt förekommer och hur man mer lär sig av sina misstag. Och just när man har fått ordningsstörningar och inte alltid fått kontroll på dem så lär man sig till nästa gång. Hur ska jag hantera detta på bästa sätt?

FREDRIK: Är det en okontroversiell fråga? Ska man välja ordförande?

DAN: Den är inte okontroversiell i den frågan. Sen kan man ju säga att det finns ju många mål där man i viss mån väljer ordförande på så sätt ungdoms mål är ju självklart lagstadgat att vi ska ha en ordförande som har särskild fallenhet för det. Då kan man säga. Och det finns ju domstolar där man lottar in målen, till exempel på en brottmålsavdelning. Men sen lottas det inte på en specifik domare, och det är det som kanske kan bli lite känsligt då. Men vad säger ni andra om det?

KAI: Nej, det är klart det är så att vissa har en fallenhet för de stora målen. Sen är det så att är man ny på domstol, man är helt ny domare, så har man inte den erfarenheten som kanske krävs för att hantera ett stort mål, men det innebär inte att man utesluter vissa domar från den här typen av mål, utan det baseras mycket på erfarenhet men också fallenhet naturligtvis. Men har man fått erfarenhet genom att döma ett antal år så kan man kanske tänka sig att den domaren tar i ett senare skede ett större mål, naturligtvis. Men men, det är ju naturligtvis problematiskt. Är det så att vi ska styra vissa mål bara till vissa domare? Det är klart det är en principiell fråga som man måste närma sig. Men jag tror absolut att jag tror att det som har hänt nu och det som Cantwell var inne på det är att vi är så otroligt rädda för att tappa objektivitet den så att vi har backat och backat och backat och lämnat utrymme till parterna och ombuden att de fyller det tomrummet. Men vi måste återerövra utrymmet där de tror att man gör genom att att vidta en del åtgärder, dels förebyggande åtgärder som de var inne på. Vi kommer att komma in på ytterligare åtgärder här, men jag tror att vi ska återta det rummet och det krävs ibland erfarenhet och lite pondus om man uttrycker på det sättet för att liksom för att skapa den miljö som vi verkligen vill ha. Det är klart det är kontroversiellt, men jag tror att vi måste hitta vägar till att ta kommandot och det tycker jag att vi har gjort med oss också. Och Sveriges Domstolar också tycker jag lyft den frågan. Den är på agendan och det är skälet att vi sitter här i dag också, så att jag tror att vilket vi tittat på i andra länder, det är definitivt vad jag hört. Så plockar man in domare efter fallenhet och kompetens att det är vissa typer av ungdomsmål som du var inne på? Jag kan tänka mig ekomål. Det där är ju kanske inte att man hanterar huvudförhandlingen, men vad man har för kunskap och fallenhet för det området så är det klart. Vi vill plocka domare till tre olika mål, så är det ju. Men men som sagt, jag ser inte att det kan vara lika kontroversiellt i framtiden, men i dag är nog det.

INGELA: Den kritik vi har fått som domare är att vi är så passiva att vi tillåter att se ut som en tennismatch där vi blottar åskådarna emellan parter eller ombud. Där delar jag den uppfattningen som har förts fram att det här är på agendan och vi fokuserar på det här och vi inte minst på de utbildningar vi har för i fiskalsutbildningen bland annat så är det fokus på ordning, säkerhet, hur viktigt det är för att kunna genomföra en rättegång på ett professionellt sätt och där vi inte bara ska kunna hålla ordning i salen, utan också genom det som medverkar till att vi som ordförande och rätten i sin helhet kan kunna ta till sig det material som presenteras av parterna och ombuden och därmed ge en god avstamp för en materiellt sett riktig dom.

DAN: Och det är med pondus i rättssalen. Det är ju så att de här individerna som just ägnar sig åt det här ordningsstörande beteende, exempelvis. De testar ju oss. De är mycket väl medvetna om de signaler de får och får de rätt signaler i många fall så leder det till att rättegången blir lugn och trygg för alla, alla involverade. Men man kan också fundera kan man välja ordförande? Ja om ordförande säger att jag känner visst obehag inför att ta den här förhandlingen, hur ska man agera då? Kan man säga, du får nog genomföra det här. För nu är det målet lottat på dig. Vad säger ni andra om det?

KAI: Det tycker jag är självklart. Då ska man inte behöva ha den förhandlingen. Jag tycker man ska känna sig trygg. Jag tror att det kommer genomsyra och visar sig under förhandling att den här ordföranden inte känner sig trygg i den här situationen. Vi får komma ihåg att det vi sysslar med i hela vår verksamhet bygger på förtroende.

INGELA: Sättet som förhandlingarna genomförs på och det är vårt ansikte utåt kan man säga. Det är det som vi får ta del av. De är offentliga. De kommer att titta. Eller att man refererar efteråt, inte minst i media, på det sociala mediet, i traditionell media. Och det är vårt ansikte utåt, och där tänker jag att det måste kunna genomföras på ett professionellt sätt, för genomför man det på ett professionellt sätt så handlar det ytterst om respekten för domstolen som det avser, men också stort respekten för rättsväsendet. Och där är vi domstolarna är en viktig del i den bryggan till att skapa det förtroendet för rättsväsendet som måste finnas i samhället.

KAI: Sen kan man fråga sig framtida domarrekruteringen också. Det kan också komma in på vad för typ av domar vi rekryterar. Vi ser ju behovet av att ha domare som klarar av hantera stora, komplexa brottmål. De blir inte mindre i målet än tvärtom och kommer att bli ännu större. Sedan jobbar man med att bryta upp målen så att det blir mindre enheter och så till ett annat arbete. Jag tror att den personliga fallenhet för att agera ordförande och inte strikt bara den juridiska kompetens för den tror jag generellt sett är väldigt hög bland domare ändå, men att man kanske viktat vissa personliga omständigheter kanske lite högre i framtiden. Jag tror att det är en fråga man bör lyfta upp och diskutera på allvar.

DAN: Ibland kan det vara så att den ytliga frågan som kommer upp kring det här och i förväg i vilken sal man ska sitta och den ganska given kan, och att man ibland väljer att sitta i säkert sal eller sal med förhöjd säkerhet. Men det kan också vara så att man ibland anordnar med sidosal, just av skälet att man vill hålla isär vissa grupperingar och att de får sitta åtskilda. Och ibland är de med och ibland i något mål var med. Alla ser alla inblandade som samtycker, dvs att de delar upp sig, för de vill inte vistas i samma lokal, och det kan också sådant som bidrar till en lugnare förhandling. I extremfall kan man ju polis på plats också, både i tingsrättens lokaler och numera så

försöker vi sköta vår säkerhet på egen hand ordningsvakter och så. Man kan förstärka det också att både köpa in och kanske ibland låna in från andra ställen om man behöver fler ordningsvakter.

FREDRIK: Mycket om det är handlar om förberedelse. Att man gör det som möjligt innan precis, men samtidigt är det kanske mål som man inte alls vet att man räknat med att det ska bli några problem när man sitter där och upptäcker att det var inte så enkelt som vi trodde. Vad gör man då? Hur gör man för att skapa en bra stämning?

KARI: Jag tror så här. Jag tror att man måste reflektera över sitt eget ordförandeskap ganska tidigt. Vad är det för typ av stämning jag vill ha i min rättssal och det? Då spelar det ingen roll om det är frågan adresseras tidigt eller om den dyker upp under huvudförhandlingen. Sen får man ha lite om man ska uttrycka det, lite bollkänsla ibland och känna av rummet och vilket sammanhang man befinner sig i och vilka typer av ingripande regler som vi ska tillämpa i den i de givna situationer. Det inte givet att jag är i en situation, ett ungdoms mål där liksom de brister ut i skratt, att det i sig är en ordningsstörning, kanske beror på nervositet, medan ett skratt, ett större mål som gäller organiserad brottslighet. Kanske ett sätt att få en person ur balans att det är klart man måste göra skillnad där. Men jag tror att har man reflekterat på djupet av sitt ordförandeskap och hur jobbar jag i den här typen av situationer? Då och då kommer det direkt som i ryggmärgen reaktion. Vad är för typ av åtgärderna ska vidta som kommer? Precis som jag var inne på att tidigare också den här erfarenheten man känner igen de här situationerna är och uppkommer så att säga snabbt eller om de uppkommit tidigare. Man vet att ungefär man känner igen rummet ganska fort. Den erfarenheten ger det, och det är väl även ett skäl till att man kanske inte ska ha de här målen direkt i börja om man inte har en väldigt tydlig fallenhet för det. Vissa har ju ordförandeskapet nästan i blodet, medan vi i den stora massan av domare, arbetar till oss en kunskap och erfarenhet för att sedan appliceras i de här huvudförhandlingarna.

INGELA: Hur man skapar en god stämning i rättssalen. Om det fanns ett enkelt svar på det. Jag delar uppfattningen som förs fram är att man måste reflektera i sig själv. Hur vill jag göra och hur tänker jag att mitt ordförandeskap ska vara? Och där kanske man har vissa hållpunkter? En tydlig sak i att axla rollen som ordförande. I den akusatoriska brottmålsprocessen är det självklart att parter har olika uppfattningar, och det är inte någon ordningsstörning i sig att man har det. Utan det är det sättet som de här olika åsikterna kan föras fram på, och där ska man som ordförande axla rollen att vara ordförande, ta befälet över situationen, agera tydligt och gör det tidigt under förhandlingen. Låt inte rätten bli en åskådare för någonting som parterna och eller ombuden sins emellan gör. Det centrala är själva ordförandeskapet och då måste man hantera de olika uppfattningar och oegentligheter som framkommit på professionellt sätt. Det ena är det. Det är naturligtvis att inte tillåta raljanta påståenden att inte tillåta direkta personangrepp. Inte falla varandra i talet. Inte kommentera. Det är typexempel på ordningsfrågor som man direkt måste agera, och det ska man göra så tidigt som möjligt. I förhandlingen gör man det så enligt min erfarenhet i alla fall från det här är så lugnar stämningen ner sig i de flesta fall de allra flesta fall. Så tänker att det är inte bara ordföranden, såklart inte som har en roll och som har väldigt framträdande roll när det gäller och att skapa en god stämning. Men när ett parter och ombud har det också, och det är ju resultatet av det kan man säga. Det finns en promemoria som är utarbetad mellan Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten och Sveriges

advokatsamfund av innebörd, hur man förhållningsregler om hur man ska uppträda i domstol, till exempel att man inte säger du eller namn utan man, säger åklagaren, försvararen och rättens ordförande. Hur man säger att man inte avbryta. Man låter den andra parten prata ut. Det är ett sätt att försöka. Som reaktion på väldigt massmedialt uppmärksammat rättegång där domstolarna fått kritik för att inte ha agerat.

KAI: Vi befinner oss mitt i en konflikt många gånger i rättssalen, då är det inte bra som ordförande att vara konflikträdd, utan man måste våga kliva in i konflikterna och stämma av i bäcken helt enkelt.

FREDRIK: Vad är det egentligen? Vad är det som klassas som en ordningsstörning?

KAI: Det är ganska svårt att svara på. Så det finns ju inget, inget bestämt svar vad som är en ordningsstörning. För det beror naturligtvis på sammanhanget. Men när vi undervisar, när vi pratar med de fiskaler som ska ut och blir domare i framtiden så nämner vi lite olika aspekter som man kan beakta när man ska ha som utgångspunkt vad som kan vara en ordningsstörning. Och det var vi inne på, eller var inne på det tidigare att just respekten för domstolen. Det har inte känts så fräscht att liksom lyfta upp den aspekten, men jag tror att vi måste damma av den och lyfta upp den och liksom polera den och använda den för att om det är så att man tillåts lämna nedvärderande kommentarer om rätten att få förminskande och för klenande omdömen om vår verksamhet. Det kommer naturligtvis sjunka in i de åhörare som sitter där och sitter och hejar på, och det blir i förlängningen ett förtroendefråga också. Det är så att det är de klientel som vi vill nå, som kanske redan har ett lågt förtroende, kommer få ännu lägre förtroende, så att om vi höjer oss själva och påpekar att det är den typen av kommentarer hör inte hemma i rättssalen, för det är där jag tror att vi har varit lite undfallande tidigare och hållit det lite stolthet i det. I den verksamheten vi har så kommer vi ganska fort att kunna återvinna en del mark och vi kommer kunna förklara och återskapa ett förtroende hos de personer som finns i salen och förklara att det vi sysslar med, den typ av kommentarer accepterar vi inte. Men som vi var inne på ett skrat? Absolut att det kan störa förhandlingar. Dels stör mig när jag ska kunna tillgodogöra mig informationen, men det kanske i sammanhanget framstår som ganska harmlöst och liksom bara föranleder en än en tillsägelse. Medan det i ett annat fall föranleder en omedelbar utvisning från salen. Man får ta in rummet lite grann.

FREDRIK: Om vi säger att det inte funkar att bara liksom förklara. Det här förebyggande, utan det är någon som fortsätter att störa. Vad har ni för redskap? Vad kan ni göra?

KARI: Det man jobbar med först är tillsägelse. Man gör också skillnad på vilken aktör. Är det en part så är startsträckan lite längre än vad man tillåter för att det är ganska känsligt att köra utan parter. Är det en åhörare skulle jag säga att där är tolerans nivån betydligt lägre, så det innebär att i första hand jobba vi med tillsägelser. Men jag kan se att vissa rättegångar, vet inte om ni delar den uppfattningen, så är jag väldigt tydlig, speciellt i grov organiserad brottslighet. Många av mina ordningsvakter som jag jobbar med känner igen klientelet. De vet spelreglerna direkt från start och då säga att minsta ordningsstörningar föranleder en utvisning från den här salen. Och det kan ju vara bara den dagen. Men jag kan också så att jag bestämt att en avvisningar ska ske under längre tid. Men oftast sker för den dagen och då när de kommer tillbaka. Dag två då har signalen gått fram och då kan många

gångerna ordningsvakterna ha ett samtal med personen också, så att först tillsägelse sedan utvisning. Utvisningen visar att man visar ut personer från salen som åhörare, och sen ska man också avvisa dem från domstolens lokaler i förlängningen och i sista hand har vi det vi har är att man döms för rättegångsförseelse. Det är ytterst ovanligt med tanke på att vi vet ju inte vem åhörarna är. Vi har offentlighetsprincipen som gör att ingen har någon skyldighet att uppge sina personnummer när de kommit till salen, och det är lite grann som du var inne på när man ska dela upp de olika grupperingar. Vi vet inte vilken gruppering man tillhör. Det är jättesvårt, men om man precis som de ville få, om man gör det frivilligt, att de att det alldeles utmärkt, och ibland kan man ana eller förstå att det var vad man tillhör för typ av grupper. Eller man kan ha skickat ut den informationen, kanske förhand via företrädarna. Dels är målsägandebiträde och försvarare som tänkt att här kommer dela upp det här. Då löser sig saker man gång själv så att det förebyggande arbetet kommer man ju aldrig ifrån. Men som sagt, rättegångsförseelse, döma ut böter, absolut. Men de driver ytterst sällan men den reaktionen finns. Men om det är en väldigt tydlig och kanske brottslig överträdelse där man vågar. Åklagare som väljer att polisanmäla denna händelse och från rätten kan också polisanmäla. Så det innebär att om vi dömer ut den förseelse så kan vi sen inte bedriva förundersökning eller polisen eller åklagare kan inte göra det så att de har stängt den dörren så att de vet att man har kommunikation vid väldigt. Om man ser brottsliga överträdelser i salen så måste man hänvisa till åklagaren. Men egentligen, som man ser det, ganska få verktyg vi har. Verktygslådan är inte så innehållsrik, utan det mesta vi jobbar med egentligen. Det är ju förebyggande insatser och jag kan säga gör man det ordentligt, då är liksom 90-95 procent av problemen lösta. Och det är ganska få problem egentligen som måste adressera med de direkta medlen eller tvångsmedel. Man får använda det för att avvisa person från rättssalen.

DAN: Har jag själv bestämt vad jag vill lägga ribban så är jag förberedd. Då ibland är det nolltolerans, då är det inte så att det blir någon tillsägelse, utan jag drar ordningsregler när vi börjar förhandlingen och då gäller det. Följer man inte det, då är det ut direkt. Jag är i vart fall för åhörare och de som inte nödvändigtvis, och det är klart att är en part som agerar på ett sätt som är väldigt störande kan man ju börja med att sätta dem, men om man inte kan ha kvar dem i salen att sätta dem i ett medhörningsrum stället med sin kanske försvarare, eller om de målsägande som är stökig, så får de sitta med sitt målsägandebiträde. Det är ju inte sällan att det är målsäganden som kan göra en hel del i rättegången också.

INGELA: Det är också viktigt att tänka på vilket sätt som man kanske lämnar salen, hur man går in, i vilken ordning och i vilken ordning man lämnar salen. Ska åklagarna lämna sist eller ska de tilltalade lämna sist? Och det där har ofta också häktet, ännu en ordningssynpunkt på det och likaledes så uppmärksam. Särskilt när det gäller, ja, egentligen bara ordning, men också säkrare. Det är som konstaterat är att någon går ut och in mycket i salen och det ibland sker i samband med att vittnesförhören ropas på, och det är också att man är uppmärksam på det så att man inte är att någon av åhörarna stöter ihop med vittnena på ett sätt som kan uppfattas från vittnena som skrämmande. Så det gäller också att lyssna in och som dela information med varandra och respektera det.

DAN: I större mål ser man ju ofta två juristdomare, ordförande och en referent kanske. Då är det lättare för ordförande och full fokus på just ordningen. För utan ordning så får vi ingen rättegång i övrigt.

FREDRIK: Jag nämnde det i början att politiker som gärna vill att det ska vara ytterligare straff eller möjligheter. Ser ni någonting som skulle behövas? Ni var redan inne på att ni använder inte det här.

KAI: Om man nu får prata om förebyggande åtgärder. För 15 år sedan var jag och utlyste att man ska utveckla eller kanske göra utrymme att döma folk för övergrepp i rättsak, att det ska vara bredare att lansera någon form av påverkan av rättsprocessen. För jag tror att själva påverkan och ordningsstörningar som påverkar rättegången börjar långt tidigare. Det verkar vara ett sådant arbete på gång. Det är väl bättre sent än aldrig tycker jag. I den delen av det jobbet tycker jag man ska göra för att föregripa även ordningsstörningar rättssalen således att vi vill markera från lagstiftaren sida att vi accepterar inte någon typ av påverkan på den här rättsprocessen. Sen är det liksom toppen på ett isberg, det som sker i rättegångssalen så att jag tror inte vi heller ska överdriva, så att säga att det här är den inverkan som den ordningsstörningar har. Sen förstår jag att det är det vi ser det, de som bevakas själva rättegången. Men jag tycker generellt sett att vi har en väldigt bra ordning i svenska domstolar och det är de unga domarna får med sig idag. Det är ju någonting helt annat också. Jag tror att den här frågan har inte riktigt varit på agendan, och vi har också generellt sett att mindre och lugna rättegångar, men på senare år har liksom vuxit och rätten har blivit mycket större. Vi har fått de klienter som blir svår att hantera, men vi har inte riktigt vart fullt ut eller rustade för att klara av där. Men om vi fått ändringar i rättegångsbalken och fler verktyg och det blivit tydligare och ordförande besluten är fler så att vi kan som ordförande agera mycket snabbare. Vi bör inte involvera rätterna och det finns det som vi har fått fatta beslut utifrån hur vi uppfattat situationen. Vilka verktyg vi har med det har mer med det kodifierats att säga i rättegångsbalken i dag, så att vi har ett tydligare så att säga en tydligare spelplan idag att agera utifrån. Och dels har vi debatten med oss. Vi har försvararna med oss. I dag har åklagarna med oss och vi kan enas om vad vi ska ha för riktning. Framtiden ser väldigt ljus ut där. Men jag tror fortfarande, även om man ropar efter hårdare tag och hårdare straff för olika typer av överträdelser i rättssalen. Så tror jag inte riktigt att det är vägen att gå. Jag tror att vi snarare ska jobba med det förebyggande arbetet, och det var en inne på lite grann hur man kan jobba.

FREDRIK: Ett annat förslag är ju att införa kåpor och peruker som visar tydligt att domarna i detta är en roll man går in i. Det är den som bestämmer. Skulle det vara någonting? Sverige är väl ett av få länder som inte har det.

DAN: Så kan det vara i alla fall kåpor. Peruker är det ganska få länder som har det. Men jag är tveksam till om det är det som bygger, liksom pondus i rättssalen, att man har en kåpa. Jag tror inte det. Sen har ingen bestämd uppfattning. Så ja, jag är inte tydligt emot det, men jag tror inte det är det som bygger pondus i rättssalen, utan det är hur du agerar. Att du tar befälet redan från början som ordförande, det är det är A och O, och det där utstrålar du väldigt tydligt. De känner av det här, det gör alla som kommer in. Det var ju som en sån här enkät också som man gjorde på en större tingsrätt, och det var vad man hörde med olika aktörer som man varit inne och när någon nämnde det ordförande som "the big man in the middle", och det var när signalen att den här den här ordförande tog plats visar att det är jag som styr det här, och jag menar visa vittnet vad de ska sitta. Det är också signalen till sitta och titta ner i sina papper när de kommer in när vi leder som dirigent.

FREDRIK: Ni var redan inne på att unga domare i dag får en bättre skolning i det här och förbereds bättre. Annars lägger domstolarna mer tid på det här arbetet med säkerhet och ordning nu än vad man gjort tidigare?

INGELA: Ja, det tror jag. Jag tror att det är mer fokus på ämnet. Jag tror att vi försöker prata mellan olika domare. Vilka redskap man har, hur man hur man kan bete sig, som måste vara en finna sin egen roll i det är självklart, men min uppfattning är att man lägger mycket större fokus på det. Det kommer också lite grann av hur är hur samhället och Domstolarna har förändrats också när respekten för auktoriteter som kanske fanns för det fanns en naturlig auktoritet i en domstol. Det finns inte längre. Det är många arbetsuppgifter för rättens ordförande. Det gör att man försöker hålla fokus på ordningen och på så sätt skapa en möjlighet för oss att tillgodogöra oss materialet som presenteras som vi var inne på tidigare. Jag tycker att det är välkomnande med fokus som ordning jag har fått. Att ha kommit upp till ytan ser man inte minst genom de redskap som vi har fått i den lagstiftande senaste lagstiftningen, bland annat som du var inne på som en kodifiering. Hur vi egentligen agerade tidigare.

KAI: Domstolsverket tar ju väldigt stor hänsyn till säkerhetsfrågor. De bygger och renoverar om domstolar. Jag vet att domstolar också har säkerhetsövningar, som jag inte behöver känna till att man hade förr i tiden, utan nu kan man ha säkerhets dag på domstolarna när ordningsvakten kommer att beskriver olika typer av händelser ute i korridorerna. Så vi kanske behöver känna till när vi kan diskutera utrymdes vägar. Hur man larmar. Vi kan träna olika typer av incidenter under förhandlingen och hur man som ordförande ska agera om någonting händer, så att jag menar fokusera på ett helt annat sätt på säkerhetsfrågorna i dag, så att det är det bra.

DAN: I hög grad fokus på hårdvaran, det vill säga skalskyddet, salar. Andra åtgärder för jag vi kan ha säkerhetskontroll och så vidare, men kanske inte så mycket fokus på mjukvaran, dvs hur agerar vi? På vår fiskalskurs har vi ett avsnitt där vi pratar om de här frågorna och vänder, på dem lite fram och tillbaks. Men, men, jag tror man skulle kunna lägga mer och dessutom att man som yngre domare kanske hittar någon som man kan ta efter lite grann vad för det gäller hitta, även om man alltid ska utgå från sin egen personlighet i viktiga frågor. Jag kan inte föreställa mig och spelar en roll som jag inte är. Alla har inte naturligt samma pondus. Och då kan man inte föreställa sig, för då kan man. Då blir det. Då blir det ännu sämre om man säger så. De känner också de här individerna som då ägnar sig åt att störa en förhandling för de då känner ju direkt av svagheter. Så är det.

KAI: Det är det går ut på att leta svagheter hos individer och det de känner de hos oss också om. Om vi på något sätt så att säga är lite ihålig med personlighet eller vårt ordförandeskap, att vi försöker anamma någon annan och inte är oss själva och liksom famlar i det här. Då blir man ganska fort uppäten i salen. Så är ju i vart fall om vi pratar om de tyngre personer som kommer, om man får kalla dem stamgäster i domstolen. De som är frekvent återkommande till domstolen. Det där känner de direkt. De känner av de kan spela på.

FREDRIK: Tack så mycket!

DAN: Detta var vår del i hovrättens webinarierierien. Nästa sänds från Ystad tingsrätt den 25:e mars. Tack för idag!